

Вона поєднує в собі соціальну підтримку, соціальне обслуговування, надання соціальних послуг і здійснення соціального захисту та спрямована на успішну інтеграцію військовослужбовців та їх сімей у сучасне суспільство.

Рень Л. В.

СОЦІАЛЬНА ПОСЛУГА МЕДІАЦІЇ У ГРОМАДАХ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Суперечності, спори, конфлікти є невід’ємною характеристикою існування будь-якого суспільства. Разом з тим, головний акцент на тому, якими шляхами вони вирішуються, і як люди приходять до порозуміння. У часи війни, коли у суспільстві загострюються суперечності, виникає поляризація, зростає потреба у соціальній згуртованості, пошуку технологій вирішення конфліктів мирним шляхом. Зрештою розв’язання конфліктів через співпрацю, коли знаходиться рішення, оптимальне для обох сторін конфлікту – це цивілізований демократичний процес, що відповідає європейським цінностям.

Дослідженням проблеми впровадження медіації займаються українські науковці та практики В. Андрєєнкова, І. Бондаренко, Н. Мазаракі, М. Мотилук, С. Петрова, І. Озерський, О. Островська та ін. Водночас актуальність питання, його активна розробка в різних сферах (освітній, соціальній, правовій) зумовлюють потребу у його подальшому вивченні.

В Україні виникнення соціальної послуги медіації на офіційному рівні відноситься до 2012 р. і пов’язане з наказом Міністерства соціальної політики України №537 «Про затвердження Переліку соціальних послуг, що надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати».

Відповідно до «Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації)» (2016), посередництво (медіація) розглядається як метод розв’язання конфліктів/спорів, за допомогою якого дві або більше сторін конфлікту/спору

намагаються в межах структурованого процесу за участю посередника/медіатора досягти згоди для його розв'язання. Надавачами соціальної послуги посередництва (медіації) є посередник (фахівець із соціальної роботи, соціальний працівник, психолог), медіатор, які безпосередньо реалізують заходи, що становлять зміст соціальної послуги. Отримувачами соціальної послуги посередництва (медіації) є особа, сім'я, у тому числі прийомна, дитячий будинок сімейного типу, сім'я опікунів, піклувальників, окрема соціальна група, у тому числі з урахуванням етнічної ознаки, стану здоров'я, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують надання соціальної послуги або отримують таку послугу. Державним стандартом визначено основні заходи, що становлять зміст соціальної послуги, зокрема, такі: допомога у врегулюванні конфліктів; ведення переговорів; опрацювання шляхів та умов розв'язання конфлікту.

Чинний стандарт 2016 р. розділяє посередництво і медіацію як 2 етапи. Так, згідно з Державним стандартом ця соціальна послуга включає такі етапи:

I етап – здійснення посередництва, в ході якого встановлюється контакт посередника зі сторонами, проводиться аналіз ситуації, встановлюються причини конфлікту/спору, опрацьовуються шляхи та умови його розв'язання, а у разі потреби – отримувачу соціальної послуги пропонується звернутися до медіатора. На I етапі визначаються індивідуальні потреби отримувачів соціальної послуги, укладається договір про надання соціальної послуги та складається індивідуальний план.

II етап – здійснення медіації, в ході якого укладається медіаційна угода (угода про примирення), якщо заходів щодо врегулювання конфлікту/спору, вжитих на I етапі, виявилось недостатньо.

Соціальна послуга може надаватись в обсязі від 1 до 12 зустрічей тривалістю до 3 годин кожна.

Закон України «Про соціальні послуги» (2019) визначає перелік базових соціальних послуг (усього 18), до яких належить і медіація. Відповідно до правок до цього Закону, із

листопада 2021 р. послуги посередництва та медіація є окремими.

Відповідно до Закону України «Про медіацію» (2022) медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Наразі у професійних колах медіаторів, фахівців соціальної роботи активно обговорюється новий стандарт надання соціальної послуги медіації, специфікація цієї послуги, вносяться правки до проекту стандарту; медіатор – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію (ст. 1).

Всеукраїнським громадським центром «Волонтер» у 2023 р. було проведено дослідження щодо практики впровадження соціальної послуги медіації. У дослідженні взяли участь 222 респонденти, які мають досвід надання соціальної послуги медіації. Географія учасників опитування представлена усіма регіонами України (крім АР Крим).

Результати опитування засвідчили, що соціальна послуга медіації надається переважно штатними працівниками надавачів соціальних послуг. Так, на питання «Як Ви надаєте соціальну послугу медіації?» було отримано такі відповіді:

- 67% (149 респондентів) відповіли, що надають соціальну послугу як штатні працівники закладів (установ), що надають соціальні послуги;

- 9% (21 респондент) – надають послугу через об'єднання медіаторів або через суб'єкта, що забезпечує проведення медіації;

- 0,9% (2 респонденти) – як самозайняті особи;

- 0,5% (1 респондент) – як фізична особа-підприємець.

Серед тих респондентів, які безпосередньо надають соціальну послугу медіації, найчастіше представлені працівники таких установ/закладів:

- центри надання соціальних послуг – 48,5%;

- центри соціальних служб – 21%;

- служби у справах дітей – 13,8% (Грицевич О., Ейдемільер В., Рень Л., Федорич І., 2024).

Серед категорій справ, щодо яких надається соціальна послуга медіації у громадах, найчастіше є такі: визначення місця проживання дитини – 63%; участь у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї – 54%; участь у вихованні, отриманні освіти, розвитку дитини – 42%; позбавлення батьківських прав, відібрання дитини – 41%; конфлікти поколінь – 40%; утримання дитини та стягнення аліментів на дитину – 32,4 %; розірвання шлюбу – 30%; усиновлення, опіка, піклування – 26,6%; реалізація права доступу до дитини – 25,7 %; поділ майна, спадкування, інші майнові спори – 21%; стягнення додаткових витрат на дитину – 12,6% (Грицевич О., Ейдемільер В., Рень Л., Федорич І., 2024). Отримані результати вказують на необхідність спеціалізованої підготовки медіаторів, зокрема у вирішення сімейних конфліктів задля врахування потреб та інтересів дитини.

Згідно із Законом України «Про медіацію» (ч. 1 ст. 9), медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном. Базова підготовка медіаторів здійснюється за програмою обсягом (тривалістю) не менше 90 годин навчання, у тому числі не менше 45 годин практичного навчання. Програма базової підготовки медіатора включає теоретичну підготовку і відпрацювання практичних навичок. Підготовку медіаторів здійснюють суб'єкти освітньої діяльності. Підготовку медіаторів, крім базової, може включати спеціалізовану підготовку відповідно до програм навчання, розроблених суб'єктами освітньої діяльності (Закону України «Про медіацію», ст.).

Результати дослідження ВГЦ «Волонтер» показали, що переважна більшість медіаторів, які надають соціальну послугу медіації, мають базову підготовку, як це передбачено Законом України «Про медіацію». Так, 60,4% зазначили, що проходили навчання щодо базових навичок медіатора (медіації) обсягом не менше 48 годин ще до набрання чинності Законом України «Про медіацію», яким встановлені вимоги до кількості навчальних годин, 27,5% мають базову підготовку медіатора після набрання чинності Законом України «Про медіацію» і лише 18,5% мають спеціалізовану підготовку щодо проведення медіації у сімейних

конфліктах (Грицевич О., Ейдемільер В., Рень Л., Федорич І., 2024).

Слід зазначити, що у царині підготовки та формування професійної спільноти медіаторів є такі авторитетні громадські організації: «Ліга Медіаторів України», «Асоціація сімейних медіаторів України», «Таврійська асоціація медіаторів», «Центр соціального партнерства, переговорів та медіації «Домовся Про», «Національна асоціація медіаторів України», «Центр медіації», «Центр допомоги сім'ї», «Ла Страда-Україна», громадська спілка «Українська академія медіації».

На нашу думку, наразі виклики у наданні соціальної послуги медіації у громадах є такі:

- недостатня поінформованість населення про можливість вирішення конфліктів за допомогою цієї послуги як можливості досудового вирішення спорів;
- доступність цієї послуги, зокрема завдяки наявності фахівців, які мають таку підготовку. Зазначена послуга може надаватися фахівцями соціальної роботи за умови проходження ними додаткового навчання. Через завантаженість цих фахівців доречним було б введення окремої посади медіатора у громаді. Також вирішенню цього питання мають сприяти реєстри медіаторів, до яких можуть звертатися громади, отримувачі;
- наявність спеціалізації медіаторів, наприклад для вирішення сімейних конфліктів має залучатися медіатор, який пройшов базову, а потім відповідну спеціалізовану підготовку від суб'єкта освітніх послуг;
- відкритим залишається питання оплати послуг медіаторам, які залучаються через відповідні реєстри;
- наявність спеціально обладнаного приміщення у громаді для надання соціальної послуги медіації, що забезпечить принцип конфіденційності.

Таким чином, надання соціальної послуги медіації населенню є важливим і перспективним завданням для розвитку громади. Це можливість вирішення конфліктів мирним шляхом,

без звернення до суду, з найменшими ризиками. Медіація створює простір, де сторони можуть почути одна одну і виробити спільні домовленості. Врегулюванню питань надання соціальної послуги медіації має сприяти новий державний стандарт про цю послугу.

Рень Л. В., Криволап М. О.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

На сьогоднішній день проблема аутизму стає все більш актуальною у країнах всього світу, незалежно від расової приналежності, етнічної групи і соціального середовища людей. У більшості досліджень аутизм розглядається не як захворювання зі звичайною етіологією, а як синдром, який описується, як поєднання атипових поведінкових характеристик. Аутизм не є хворобою, а альтернативним способом функціонування мозку (Доусон М.).

Дитячий аутизм – це особливе порушення психічного розвитку, найбільш яскравим проявом якого є порушення розвитку соціальної взаємодії та комунікації з іншими людьми. А також стереотипність в поведінці, яка проявляється у прагненні зберегти звичні умови життя, в опорі будь-яким спробам щось змінити в навколишньому середовищі, у власних стереотипних інтересах та діях, в пристрасі до одних і тих же об'єктів. Діти з розладами аутистичного спектру (РАС) характеризуються також специфічним видом розладів мови і комунікацій, здатністю і мотивацією до співпраці, сенсорним сприйняттям.

Навчання дуже потрібно дитині з аутизмом, але воно набагато складніше для неї, ніж для інших дітей. Навчання дітей з РАС потребує нестандартного підходу, так як необхідно враховувати їхній особливий темп роботи, труднощі організації уваги. Їм потрібне відповідне влаштування шкільного життя з ретельно продуманим функціональним простором класу, робочого місця, стійким порядком занять. Має бути особлива